https://doi.org/10.53656/his2026-3-6-syd

Reviews and Annotations
Рецензии и анотации

НАРОДНИЯТ СЪД ПРЕЗ ПРИЗМАТА НА АРХИВНИТЕ ДОКУМЕНТИ

Д-р Албена Симова
Софийски университет „Св. Климент Охридски“



На 27 април 2026 г. в аулата на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ беше представен документалният сборник „Народният съд в България (1944 – 1945). Герои и антигерои. Том 1“. Изпълнената зала демонстрира обществената чувствителност към темата, а дискусията доказа, че продължават да съществуват дълбоки разделителни линии в ин-

терпретацията на събитията. Според едни съдените от Народния съд са „фашистки престъпници“, отговорни за поредната национална катастрофа. Други изтъкват, че на подсъдимите скамейки е изправена голяма част от политическия и интелектуален елит на нацията, а съвсем обикновени хора стават случайни жертви на историята.

Документалният том беше представен от проф. Мартин Иванов – ръководител на изследователски екип, работил по събирането и систематизирането на документите, и доц. Светослав Живков (също част от екипа). В дискусията участие взеха и проф. Веселин Методиев, проф. Вили Лилков и журналистът Любомир Огнянов. Всички изтъкнаха, че обществото ни е в дълг към паметта на жертвите на Народния съд. Досегашните проучвания се ограничават до най-знаковите Първи, Втори и Седми върховен състав[1]. Беше припомнено, че в самата аула на Софийския университет са прочетени смъртните присъди на представители на държавния, политическия и военния елит на Царство България, но днес няма дори възпоменателен надпис, който да напомня за тези събития.

Още по-приглушен е интересът към „периферните състави“ в 66-те околийски центъра, които всъщност издават най-много присъди, но голяма част от техните жертви остават неизвестни. Проф. Иванов обясни, че осъдените могат да се разделят в три основни групи. Първата включва хора, свързани със структурите за сигурност на Царство България, като част от тях действително са извършили тежки престъпления. Втората група обхваща представители на националния и местния елит – учители, свещеници и обществени лидери. Най-голяма и същевременно най-тревожна е третата група – хора, попаднали пред съда по случайност, без реална вина, често заради лични конфликти или доноси от завистливи познати и близки.

В този контекст представеният сборник има за цел да изгради солидна фактологична основа, на база на която да бъдат направени нови задълбочени изследвания, лишени от пристрастия и политически окраски. В рамките на проекта, подкрепен от Фонд „Научни изследвания“, ще се изгради специален документален регистър, който ще събере и систематизира биографиите на всички над десет хиляди българи, изправени пред народните трибунали. Анализът и обобщаването на тази информация ще позволи на място на пропагандните клишета да се потърси обективен отговор на въпроса „Какво представлява и срещу кого е организиран Народният съд?“.

Първият хартиен документален том следва тогавашното разделение на областите на България по азбучен ред, като обхваща Бургаска, Варненска, Врачанска, Горноджумайска (дн. Благоевградска) област. В следващите томове екипът ще продължи да събира информация за останалите осъдени. Последният том ще представи информация и за народните съдии и народните обвинители.

Екипът вече е създал и активен уебсайт (https://narodensad.bg/), който съдържа представената в изследването информация. Достъпна е и фейсбук страница: https://www.facebook.com/profile.php?id=61572130107602.

А пред историците остава задачата без пристрастия да осветлят тези мрачни страници от нашето минало, които продължават да предизвикват дълбоки обществени разделения.

ЛИТЕРАТУРА

ИВАНОВ, М.; ЛЕФТЕРОВ, Ж., ГЮДУРОВ, Д., МЕТОДИЕВ, М. и др. (ред.). 2026. Народният съд в България (1944 – 1945). Герои и антигерои. Том 1. София: Фабер.

REFERENCES

IVANOV, M.; LEFTEROV, ZH.; GYUDUROV, D.; METODIEV, M., et al. (Eds.). 2026. The People's Court in Bulgaria (1944 – 1945). Heroes and Antiheroes. Vol. 1. Sofia: Faber.

THE PEOPLE'S COURT THROUGH THE PRISM OF ARCHIVE DOCUMENTS

✉ **Dr. Albena Simova**
ORCID iD: 0000-0003-0842-0176
Faculty of History
Sofia University "St. Kliment Ohridski"
E-mail: albena.simova@uni-sofia.bg